

‘Veel prematuren hebben moeite met ontwikkeling aandachtsvaardigheden’

Prematuriteit kan lange termijn gevolgen hebben. Neuropsycholoog Lilly Bogičević is afgelopen september gepromoveerd op onderzoek naar aandachtsvaardigheden op de peuter- en schoolleeftijd bij prematuur geboren kinderen. Haar onderzoek laat zien dat ook matig prematuur geboren kinderen (tussen 32 en 36 weken zwangerschap) een groter risico lopen op aandachtsproblemen.

Tekst: Roselin van der Torren

Beeld: iStock

“Het is waardevol als school en jeugdarts oog hebben voor het risico op en de verschillende uitingsvormen van aandachtsproblemen bij prematuur geboren kinderen,” zegt Lilly Bogičević. Ze legt uit dat er verschillende aspecten van aandacht bestaan. Als eerste, al in het eerste levensjaar en tot de vroege basisschoolleeftijd, ontwikkelt de vaardigheid om de aandacht specifiek ergens op te kunnen richten. Dat wordt selectieve aandacht genoemd. Daarna ontwikkelen kinderen tot ruim in de basisschoolleeftijd het vermogen om aandacht langere tijd vol te houden (volgehouden aandacht). Complexere aandachtsvaardigheden, zoals aandacht doelgericht kunnen sturen of aandacht verdelen, verschijnen als laatste en ontwikkelen tijdens de kindertijd en zeker tot in de adolescentie. Dit wordt executieve aandacht genoemd. “De verschillende aspecten van aandachtsvaardigheden kunnen gemeten worden met neuropsychologische testen, meestal genormeerd vanaf een jaar of vijf. Alleen bij hele jonge kinderen zijn nog nauwelijks objectieve testen beschikbaar, daar wordt meestal met oudervragenlijsten gewerkt. Wij hebben voor ons onderzoek bij 1,5 jaar oude peuters daarom een visuele aandachtstest met behulp van een eye-tracker ontwikkeld, de UTATE (Utrechts Tasks of Attention in Toddlers using Eye tracking). Hierbij moeten peuters naar verschillende plaatjes, foto's en filmpjes op een scherm kijken en worden de oogbewegingen gemeten,” vertelt Lilly.

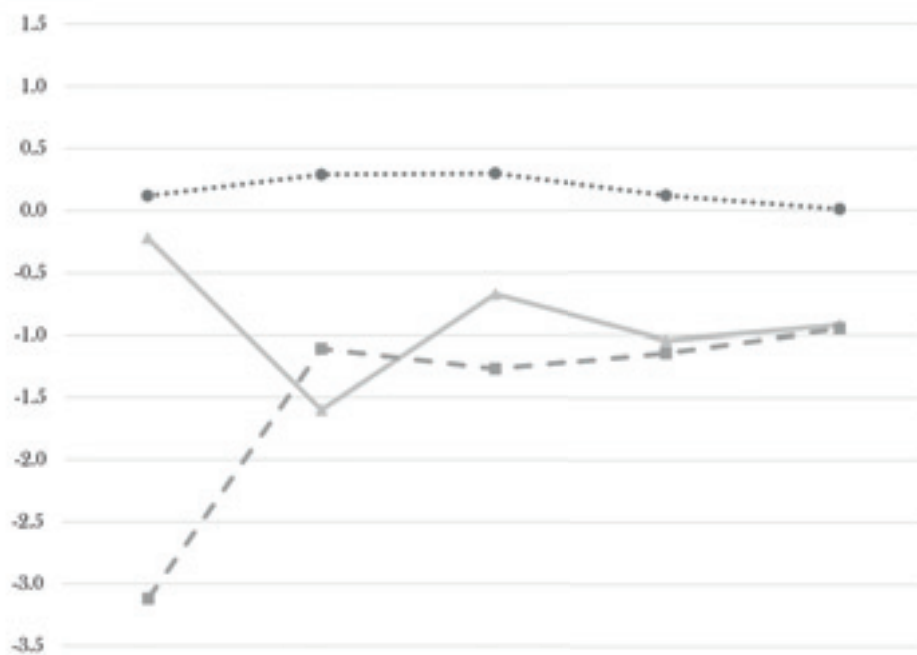
Uit haar onderzoek kwam naar voren dat op anderhalf-jarige en op zesjarige leeftijd de selectieve aandacht en de volgehouden

aandacht minder goed ontwikkeld waren bij een groep matig prematuur geboren kinderen dan bij een groep à terme geboren kinderen. De groepen zijn onderdeel van het grote STAP project; Studie naar Aandacht van Premature Kinderen. Daarnaast waren de verminderde aandachtsvaardigheden op anderhalf-jarige leeftijd voorspellend voor het functioneren van deze kinderen op zesjarige leeftijd: ze hadden een hogere kans op slechter cognitief functioneren, meer aandachtsproblemen gerapporteerd door ouders en slechtere aandachtsvaardigheden. Bij de kinderen werd tevens een Bayley-ontwikkelingstest afgenomen en hieruit kwam dat taalvaardigheden (met name begrip) op anderhalf-jarige leeftijd ook voorspellend waren voor later IQ en voor latere aandachtsvaardigheden. Lilly: “De uitkomsten zijn relevant omdat de groep matig prematuur geboren kinderen in Nederland groot is; jaarlijks zo'n 11.000 kinderen. Van deze groep doet een groot deel het gelukkig goed, maar er zijn ook veel kinderen bij die moeite hebben met het ontwikkelen van aandachtsvaardigheden. En aandacht is een essentiële vaardigheid voor de algehele ontwikkeling van kinderen; ze hebben het nodig voor het aanleren van nieuwe vaardigheden, zowel cognitief als in de sociale interactie.”

TYPE AANDACHTSPROBLEMEN

“In dit deel van mijn onderzoek heb ik de uitkomsten van groepen kinderen vergeleken. Maar juist omdat er ook grote normale variatie kan zijn in de leeftijd waarop de verschillende aandachtsvaardigheden zich ontwikkelen bij een kind, heb ik ook de ontwikkeling van

AANDACHTSVAARDIGHEDEN OP 7-JARIGE LEEFTIJD VAN TE VROEG GEBOREN KINDEREN (<32 WEKEN ZWANGERSCHAP).



	Selective attention	Shifting attention	Divided attention	Processing speed	Behavioral attention
●●● Profile 7a: average (n = 128)	0.12	0.29	0.30	0.12	0.01
—○— Profile 7b: very low-average (n = 64)	-0.22	-1.60	-0.67	-1.04	-0.92
—■— Profile 7c: extremely low-average (n = 35)	-3.12	-1.11	-1.27	-1.14	-0.95

aandachtsvaardigheden van individuele kinderen gevolgd over tijd. Hiervoor heb ik in Australië onderzoek mogen doen in een cohort ernstig prematuur geboren kinderen (<32 weken zwangerschap) waarbij kinderen gevolgd waren in hun aandachtsontwikkeling tussen zeven en dertien jaar,” vertelt de onderzoekster. Uit deze studie kwam naar voren dat een derde van deze kinderen geen problemen had op beide leeftijden. Een kwart van deze kinderen liet op zevenjarige leeftijd aandachtsproblemen zien maar dit verbeterde deels in de loop der jaren. Echter de helft had langdurige aandachtsproblemen. “Het belangrijkste vond ik om te zien dat het type aandachtsproblemen verschoof. Dus prematuur geboren kinderen op zevenjarige leeftijd vaker moeite hadden met selectieve aandacht, konden ze die eenvoudigere aspecten van aandacht op dertienjarige leeftijd soms wel, echter vielen ze dan vaker uit op executieve aandacht, dus complexere aspecten. Dat geeft aan dat deze groep kinderen moeite blijft houden met het ontwikkelen van aandachtsvaardigheden maar dat de uitingsvorm verandert afhankelijk van de leeftijd.”

HERKENNINGSSIGNALLEN

Lilly pleit daarom voor meer aandacht voor de verschillende aspecten van aandacht in de follow-up van prematuur geboren kinderen. De landelijke neonatale follow-up voor kinderen geboren <30 weken zwangerschap in Nederland volgt alle kinderen tot achtjarige leeftijd maar aandachtsvaardigheden worden niet altijd specifiek gemeten. “Voor de groep matig premature kinderen is

zo’n uitgebreid follow-up systeem waarschijnlijk niet haalbaar en wellicht niet altijd nodig, maar het zou mooi zijn als er een tragsgewijze monitoring mogelijk is. Jeugdartsen op het consultatiebureau zouden bijvoorbeeld bij matig prematuur geboren kinderen bij anderhalf-jarige leeftijd kunnen letten op de voorspellers van latere aandachtsproblemen; moeite met taalbegrip, en moeite met selectieve en volgehouden aandacht. Dit kan reden zijn deze kinderen extra te volgen.”

TOOL VOOR PROFESSIONALS

Onderzoekers van de Universiteit Nottingham hebben een tool ontworpen om onderwijsprofessionals te leren over de lange termijn gevolgen van vroeggeboorte, onder andere ook over aandachtsontwikkeling. De tool, genaamd PRISM, is momenteel alleen in het Engels beschikbaar maar aan de Nederlandse vertaling wordt gewerkt door onderzoekers van het UMC Utrecht waar Lilly Bogičević ook werkt in combinatie met haar functie bij de Universiteit Utrecht. www.nottingham.ac.uk/helm/dev/prism/

“Daarnaast is het voor jeugdartsen werkzaam in het basis- en voortgezet onderwijs cruciaal om oog te hebben voor de verschillende aspecten van aandachtsvaardigheden. Er zijn ook tools beschikbaar die allerlei herkenningssignalen voor aandachtsproblemen beschrijven, zoals hoge afleidbaarheid, moeite met concentreren op een taak, maken van slordigheidsfoutjes, weinig aandacht voor details, etc. Daarnaast gaat het dus niet alleen om de vraag ‘kan een kind een taakje afmaken’ maar ook hoe het kind zich gedraagt in de klas en hoe de sociale interactie is. Vaak worden aandachtsproblemen pas herkend als er druk of impulsief gedrag speelt of als de omgeving er last van heeft, maar dat hoeft zeker niet. Problemen kunnen zich ook uiten op een dromerige, passieve manier of omdat een kind minder goed aansluit bij klasgenootjes of trager reageert, bijvoorbeeld in gesprekken.”

MET EEN MAATJE

Helaas zijn er, na signalering van aandachtsproblemen, op dit moment weinig effectieve cognitieve interventies beschikbaar om aandachtsvaardigheden specifiek te trainen, vertelt Lilly. Wel is herkenning belangrijk voor verwachtingen van het kind zelf, van ouders en leerkrachten en is het belangrijk om de vaardigheden over tijd te vervolgen omdat de uitingsvorm kan veranderen in de loop der tijd. Daarnaast is ondersteuning belangrijk en helpend, bijvoorbeeld door de motivatie van het kind te verhogen door eigen interesses te gebruiken, het kind te koppelen aan een maatje in de



Neuropsycholoog Lilly Bogičević

klas, afleiding te beperken, te werken met kleine behapbare doelen en te controleren of het kind de instructie goed gehoord heeft. Ondertussen werkt Lilly in haar vervolgonderzoek aan de vraag of de veranderde hersenontwikkeling bij prematuur geboren kinderen de onderliggende reden is van latere problemen in de aandachtsvaardigheden. “Hopelijk leren we middels ons onderzoek beter begrijpen welke prematuur geboren kinderen het waarschijnlijk goed zullen gaan doen en welke op termijn baat hebben bij extra zorg en ondersteuning in de ontwikkeling van aandachtsvaardigheden.”

■

AANDACHTSVAARDIGHEDEN VAN DEZELFDE KINDEREN, NU OP 13-JARIGE LEEFTIJD.

